

YENİ BİR SİGORTA TÜRÜ: MADEN ÇALIŞANLARI ZORUNLU FERDİ KAZA SİGORTASI

Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU
Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

ÖZET: Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası, 26/1/2015 tarihli ve 2015/7249 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile zorunlu hale getirilmiştir. Bakanlar Kurulu Kararının 4. maddesinde “Sigorta tazminatının tespitinde zarar hesabı yapılmaz.” denilerek maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortasının bir meblağ sigortası olduğuna vurgu yapılmıştır. Sigorta poliçesi düzenlenmeden önce, maden işletmemesinde eksperler aracılığıyla risk incelemesi yaptırılır. Poliçe başlangıcından itibaren her altı aylık zaman dilimlerinde aynı risk incelemesi tekrar edilir. Yapılan bu risk incelemesi sonucunda ilgili maden işletmesinin asgari sigortalama şartlarını kaybettiğinin tespiti halinde mevcut sigorta teminatı askıya alınır ve madencilik faaliyetleri Maden İşleri Genel Müdürlüğü tarafından durdurulur. Sigorta teminatı ve tazminatı sakatlanma veya ölüm halinde kişi başı 150.000.-TL olarak belirlenmiştir. Ödenecek sigorta tazminatının hesabında zarar dikkate alınmaz. Ancak, Maden Çalışanları Ferdi Kaza Sigortasına bağlı olarak ödenen tazminat, hak sahiplerinin ilgili özel hukuk mevzuatı çerçevesinde sahip oldukları zarara bağlı İşveren Sorumluluk Sigortası tazminatları dahil diğer sigorta tazminatlarından mahsup edilir.

Anahtar Kelimeler: Meblağ Sigortası, Madencilik Sigortası, Sigorta Risk İncelemesi.

ABSTRACT: Obligatory Accident Insurance for Mining Employees has become imperative on 26.01.2015 with Cabinet Decree no. 2015/7249. The obligatory personal accident insurance for mining employees is a fixed sum insurance set forth in Article 4 of the Cabinet Decree by stating “Loss of profit shall not be calculated in insurance compensation.”. Prior to drafting of assurance policy, experts execute risk evaluation in mine site. The same risk evaluation is performed from commencement of the policy repeated in each 6 months. If a mine site does not acquire the minimum insurance conditions in consequence of risk evaluation, coverage shall be pending and General Directorate of Mining Affairs halt the mining operations. Coverage and compensation is assigned as 150.000 -TL in circumstances of injury and death. Calculating the amount due of insurance compensation, the loss of profit may not be taken in to consideration.

However, compensation paid in result of personal accident insurance for mining employees will be deducted from the other insurance compensations, beneficiaries' damages calculated within the frame of private law legislation including compensations of Employer's Liability Insurance.

Keywords: Fixed Sum Insurance, Mining Insurance, Insurance Risk Evaluation.

1. MADEN ÇALIŞANLARI ZORUNLU FERDİ SİGORTASININ YASAL DAYANAĞI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Türkiye, 2014 yılında madencilik ve sanayi tarihinin iki büyük trajedisini Soma ve Ermenek'te yaşamıştır. Yaşanan bu elim olaylarda kontrol ve denetim eksikliği görüldüğünden madencilikte gelişmiş ülkelerde kullanılan sigorta enstrümanı kullanılma iradesi ortaya konulmuştur. Sigorta şirketleri bir işletmeye sigorta örtüsü sağlamadan önce risk analizi yapmaktadırlar. Madencilik işletmesinde yapılan risk incelemesinde olumlu sonuç alamayan maden şirketleri için sigorta örtüsü başlatılmamakta ya da başlayanlar sona erdirilmektedir. Bu suretle Türk uygulamasının nasıl şekilleneceği henüz belirli olmamakla birlikte maden işletmeleri üzerinde bir de sigorta şirketlerinin kontrol ve denetimi gelecektir¹.

Madencilik sektörünün denetiminin bu şekilde özel sektöre bırakılması eleştiri konusu yapılmıştır.² Anayasa Mahkemesi³ ve Danıştay⁴, Devletin kamu denetim yetki ve görevlerini özel hukuk tüzel kişilerine bırakılmasını hukuka aykırı bulmaktadır. Ancak burada Maden İşleri Genel Müdürlüğü (MİGEM) ve Çalışma Bakanlığının kontrol ve denetim görev ve yetkileri de devam etmekte-

¹ **TOPALOĞLU**, Mustafa; *Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası*, SEKTÖRDEN HABERLER, Türkiye Madenciler Derneği, S.56, Mayıs 2015, s.78.

² **NAN**, Samim; *Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası*, 24.05.2016, <http://www.sigortacigazetesi.com.tr/maden-calisanlari-icin-ferdi-kaza-sigortasi-zorunlu-oldu/>, 2016.

³ Dava konusu 48. maddede kurulması öngörülen yeminli teknik bürolar "denetim ve gözetim dışında yönetmelikle tespit edilen görevleri yürütmek" amacı ile kurulacaktır. Maddenin bu şekilde tanziminden çıkan sonuç söz konusu büroların "yönetmelikle tespit edilecek" görevleri görmesidir. Büroların görevini tespitteki bu belirsizlik Anayasa'nın 124. maddesinde yer alan ve yönetmeliklerin "kanun ve tüzüklerine aykırı olmamasını" öngören hükmüne aykırı olduğu gibi, bu şekilde bir yönetmelik çıkarmak, ayrıca "Yasama Yetkisi Türk milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez." diyen Anayasa'nın 7. maddesine de aykırılık göstermektedir. Öte yandan Anayasa'nın 128. maddesi "Devletin kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür." dediğine göre kamu hizmeti göreceğinde kuşku bulunmayan yeminli teknik büro personelinin, mutlaka "memur" veya "kamu görevlisi" olması gerekir. Bu nedenle dava konusu 48. madde Anayasa'nın "Kamu hizmeti görevlileri" ile ilgili 128. maddesinin ikinci fıkrasına da aykırıdır. Yukarıda açıklanan nedenlerle, söz konusu Yasanın yeminli teknik bürolar kurulmasını öngören 48. maddesi ile aynı Yasanın 3. maddesinde yer alan "yeminli teknik büro" tanımına ilişkin hükmü Anayasa'nın 7., 124. ve 128. maddelerine aykırı olduğundan iptalleri gerekir." (Anayasa Mahkemesi T. 24.12.1986, E. 1985/20, K. 1986/30.) Anıldığı yer: **TOPALOĞLU**, Mustafa; *Maden Hukuku*, Adana 2010, s.346-347.

⁴ Danıştay 10. Daire T.11.01.2011, E.2010/2183 ve T. 28.02.2011, E.2010/2365 sayılı yürütmelinin durdurulması kararları.

dir. Madencilik ferdi kaza sigortası yoluyla maden işletmeleri üzerinde uygulanacak olan denetim, Bakanlıkların denetiminin yanında ilave yada munzam niteliktedir. Bu şekilde denetim yapan aktörlerin artırılmasının denetimde etkinliği artıracığı şüphesizdir.

Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası, 26/1/2015 tarihli ve 2015/7249 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile zorunlu hale getirilmiştir. Bakanlar Kurulu söz konusu kararını Sigortacılık Kanununun 13. maddesinde yer alan “*Bakanlar Kurulu, kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigortalar ihdas edebilir.*” hükmüne dayanarak almıştır.

Daha sonra Hazine Müsteşarlığı tarafından 6 Mayıs 2015 gün ve 29347 sayılı Resmi Gazete’de bu sigortanın Talimat ve Tarifesi yayımlanmıştır.

Hazine Müsteşarlığı, 27.08.2015 tarihinde Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartlarını belirlemiştir.

Bu şekilde idari bir kararla madencilik faaliyetlerinin durmasından iptaline kadar ayrıntılı birçok hüküm içeren yeni bir sigorta türü ihdas edilmesi haklı olarak eleştirilmektedir⁵. Gerçekten de madencilik ferdi kaza sigortasının idari karar yerine kanunla düzenlenmesi daha hukuki olurdu.

Maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortası, hukuki nitelik olarak bir meblağ sigortası olarak kabul etmek gerekir^{6,7}. Zarar sigortalarından farklı olarak meblağ sigortalarında sigorta tazminatının ödenmesi için rizikonun gerçekleşmesi yeterli olup, zararın miktarı önem taşımaz⁸. Bakanlar Kurulu Kararının 4. maddesinde “*Sigorta tazminatının tespitinde zarar hesabı yapılmaz.*” denilerek maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortasının bir meblağ sigortası olduğuna vurgu yapılmak istenmiştir.

Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası, genellikle birden fazla kişiyi sigorta teminatı kapsamına aldığı için grup sigortası şeklinde ortaya çıkar. Ancak kapsama giren bir adet maden çalışanın bulunduğu istisnai hallerde tekil sigorta şeklinde de düzenlenir. Zorunlu sigortanın yanında isteğe bağlı sigortalara ait teminatlar eklenerek birleşik sigorta⁹ niteliğine de bürünebilir¹⁰.

⁵ ÜNAN, Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası.

⁶ KUBİLAY, Huriye/AKDEMİR, Pınar; *Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Taraflarının Yükümlülükleri*, Maden Hukuku Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 3-4 Ekim 2015 Afyonkarahisar, s.636.

⁷ Daha önce bu sigortayı zarar sigortası olarak nitelemişsek de doktrindeki eğilime uygun olarak meblağ sigortası olduğu kanaatindeyiz, TOPALOĞLU, Maden Çalışanları Sigortası, s.78.

⁸ ÇEKER, Mustafa; *6102 sayılı Türk Ticaret Kanuna Göre Sigorta Hukuku*, 12. Baskı, Adana 2015, s.24.

⁹ Birleşik sigorta, birden fazla sigortanın özelliklerini yitirmeden bir araya gelmesinde söz konusu olur, KUBİLAY, Huriye; *Özel Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, İzmir 2003, s.55.

¹⁰ KUBİLAY/AKDEMİR, s. 632.

2. MADEN ÇALIŞANLARI ZORUNLU FERDİ SİGORTASININ KAPSAMI

Yer altı ve yer üstü kömür madenciliği, kömürden gayri yer altı madenciliği faaliyetlerinde bulunan gerçek ve tüzel kişiler, söz konusu faaliyetlerin icrası esnasında meydana gelebilecek kazalar sonucu tesislerinde istihdam ettikleri, üretim ve üretim hazırlığı faaliyetinde bulunan personeli için Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası yaptırmak zorundadırlar.

Genel Şartlar A.1. maddesine göre, üretim hazırlığı faaliyetinde bulunan personel; yer altı maden ocaklarında Üretim panoları haricinde yer altının tüm açıklıklarında çalışan personeli (tahkimat, tarama, nakliyecisi, tulumbacı, elektrikçi, makineci, haritacı, sondajcı, barutçu, v.b.), yer üstü kömür ocaklarında ocak alanı içinde sigorta konusu faaliyet bulunması gereken personeli (sürücüler, haritacılar, operatörler, yağcılar, tamirciler, sondajcılar, tulumbacılar, ateşleyici ekip, vb.) ifade eder.

Maden sahası rödovansla işletiliyorsa, Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortasının ruhsat sahibi mi yoksa rödovansçı mı tarafından düzenleneceğini belirlemek gerekir. Rödovans sözleşmeleri maden hukuku uygulamasında yaygın olarak kullanılan bir sözleşme tipidir. Ne var ki, bu sözleşme ilişkisinde işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili 3213 Sayılı Maden Kanununun Ek 7. maddesi dışında tarafların hak ve yükümlülüklerini düzenleyen bir kanun hükmü mevcut değildir. Bununla beraber, Maden Kanununun uygulanmasıyla ilgili usul ve esasları belirleyen Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde ruhsat sahaslarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeler, rödovans sözleşmesi olarak tanımlanmıştır.¹¹

6592 sayılı Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapan Kanununun 22. maddesiyle “*Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur.*

Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahaslarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rödovans sözleşmeleri yapamaz. Aksi takdirde rödovans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur.” hükmü Maden Kanununun Ek.7. maddesine eklenmiştir. Buna göre, ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında rödovans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabidir. İzin alınmaksızın yapılan rödovans sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur. Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere yer altı kömür işletmelerinde maden ruhsat sahipleri, ruhsat sahala-

¹¹ TOPALOĞLU, Mustafa; *Rödovans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili*, Maden Hukuku Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 3-4 Ekim 2015, Afyonkarahisar, s.207.

rının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişiler ile üretim faaliyetlerine yönelik rüdevans sözleşmeleri yapamaz. Aksi takdirde rüdevans sözleşmesi ile yapılan madencilik faaliyetleri durdurulur.

Ayrıca, 6592 sayılı Kanunun Geçici 23. Maddesi uyarınca, 18 Mayıs 2015 tarihine kadar mevcut rüdevans sözleşmelerinin Maden İşleri Genel Müdürlüğüne bildirilmesi zorunlu tutulmuştur. Bildirim zorunluluğuna uyulmaması halinde rüdevansla yapılan maden işletmesi faaliyetleri durdurulur. Kamu kurum ve kuruluşları ile iştirakleri hariç olmak üzere, yer altı kömür madenciliğine dair bu tarihten önce akdedilmiş mevcut rüdevans sözleşmeleri sona erdirilmeyen ruhsat sahalarına ilişkin süre uzatım talepleri kabul edilmez.

İşte bu şekilde Bakanlıktan izin alınmış rüdevans sözleşmeleri uyarınca yapılan maden işletmelerinde Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortasını rüdevansçının da düzenlettirmesi mümkündür. Talimat ve Tarifenin A.1 maddesinde münhasıran ruhsat sahibi değil de “faaliyetlerinde bulunan gerçek ve tüzel kişiler” ibaresi kullanılmıştır. Dolayısıyla bu ibareden hareketle rüdevansçının da faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişi kapsamına girdiğini kabul etmek gerekir¹². Ancak rüdevans sözleşmesine Bakanlıkça izin verilmemişse, MİGEM tarafından kabul görmeyen bir rüdevans sözleşmesindeki rüdevansçının Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası yaptırmaya yetkisinin bulunmadığını kabul etmek gerekir.

Ayrıca, rüdevans sözleşmesinde Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası yaptırma yükümlülüğü kendisine düşen maden ruhsat sahibinin de Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası yaptırabilir.

Maden işletmelerinde rüdevans sözleşmesi dışında asıl işveren - alt işveren taşeron ilişkisi kurulması ancak yardımcı işler bakımından söz konusu olabilir. Yardımcı işler de maden üretim faaliyetlerinin dışındaki yemek, temizlik ve ulaşım gibi iş ve hizmetlerdir. Bu yardımcı iş ve hizmetlerin görülmesine ilişkin hizmetler de, iş, vekalet ve istisna sözleşmelerinin konusu olup, hasılat kirasının dışındadır. Asıl işle ilgili olarak yapılan taşeronluk sözleşmelerinde, asıl işveren - alt işveren ilişkisi için gerekli olan “işletmenin ve işin gerekli kılması veya teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren iş olması” unsurları da çoğu zaman gerçekleşmemektedir. Zira, Yargıtay’ın emsal kararlarında alt işveren ilişkisi için sadece teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren iş unsurunun varlığını aramaktadır. Yüksek Mahkeme, kararlarında işletmenin ve işin gerekli kılması unsurunu göz ardı etmektedir¹³. Yargıtay’ın bu görüşü hukuk öğretisinde haklı olarak eleştirilse de, Yüksek Mahkeme bu konudaki uygulamasını kararlı bir şekilde devam ettir-

¹² KUBİLAY/AKDEMİR, s.634, 635.

¹³ Yargıtay 9. HD., T. 05.05.2008, E.15362, K.11408; Yargıtay 9. HD., T. 13.10.2008, E.32916, K.26551, Anıldığı Yer: SÜZEK, Sarper; *Alt İşveren İlişkisinin Kurulması*, LEGAL İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, S.25, 2010, s.22.

mektedir¹⁴. Bu bakımdan, olan hukuk açısından teknoloji gerektiren bir maden işletmesi ile normal bir maden işletmesinin ikisinin bir arada ve aynı anda bulunması pek mümkün gözükmemektedir¹⁵. Yine de bir maden sahasında ruhsat sahibinin yüksek teknoloji gerektiren altın işletmeciliğini rödovansla yaptırıp, kalkeri kendisinin işletmesi gibi ayrı bir durumda asıl işveren - alt işveren ilişkisi mevcut olabilir. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 2. maddesinin 6. fıkrasına göre, asıl işveren konumundaki ruhsat sahibi, rödovansçının işçilerinin uğradığı iş kazaları ve meslek hastalığından doğan tazminat alacaklarından alt işveren konumundaki rödovansçı ile birlikte müteselsilen sorumludur. Yüksek Mahkeme, fabrika inşaatının çatısını yapan alt işverenin işçilerinin iş kazasından doğan tazminat alacağı için benzer bir sonuca ulaşmıştır¹⁶. Alt işverenin Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası kapsamına giren işlerde çalıştırdığı işçilere bu sigortayı yaptırması mümkündür. Başka deyişle aynı maden ruhsat sahasında birden fazla işveren için birden fazla Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası düzenlenmesine uygulamada izin verilmektedir. Bu nedenle ruhsat sahibi asıl işverenin işçileri için ayrı, alt işverenin işçileri için ayrı Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası yaptırılması imkanı vardır.

Sigorta poliçesi münhasıran üretim ve üretim hazırlığı faaliyetinde bulunan tesis personeli için düzenlenir. Diğer tesis personeli için isteğe bağlı ferdi kaza sigortası düzenlenmesi mümkündür.

Madencilik ferdi kaza sigortası kapsamında bulunan bir maden sahası için maden işletme ruhsatı başvurusu sırasında da sigorta yaptırma zorunluluğu vardır. Böyle bir başvuru sırasında madencilik ferdi kaza sigortası poliçesini başvuruya evrakına eklemek gerekir. Aksi halde maden işletme ruhsatı düzenlenmez¹⁷.

Talimat ve Tarife m.A.1/II uyarınca bu sigorta kapsamında bulunan maden işletmeler için daimi nezaretçi atanması esnasında sigorta poliçesi ibrazı zorunluluğu getirilmiştir.

Maden üretimi ve üretim hazırlığı faaliyetlerini kapsayan madencilik ferdi kaza sigortası poliçesi ibrazının arama ruhsat başvurularında istenmemesi gerekir. Zira, 6592 sayılı Kanun ile arama ruhsat aşamasında rezervin %10'una kadar üretimde bulunma imkanı kaldırılmıştır¹⁸.

Madencilik ferdi kaza sigortası maden üretim faaliyetlerine başlayabilmek ve devam edebilmek için zorunlu bir sigortadır. Sigorta poliçesini bir kez düzen-

¹⁴ SÜZEK, s.23.

¹⁵ TOPALOĞLU, Mustafa; *Rödovansla İşletilen Maden Sahalarının İş Güvenliği Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*, Türkiye 17. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı, 02-04 Haziran 2010, Zonguldak, s. 493 -501.

¹⁶ Yargıtay 9. HD., T. 04.11.1993, E.5757, K.15708.

¹⁷ TOPALOĞLU, Maden Çalışanları Sigortası, s.79.

¹⁸ TOPALOĞLU, Maden Çalışanları Sigortası, s.79.

letmekle iş bitmemektedir. Tüm üretim süreci boyunca söz konusu sigortanın yürürlükte olması gerekir.

Daha önce madencilik ferdi kaza sigortası ile aynı veya benzer teminatı sağlayan sigorta yaptırılmış olması bu sigortayı yaptırma zorunluluğundan kurtarmamaktadır. Ancak önceki benzer teminatlı sigortaların madencilik faaliyeti ferdi kaza sigortasına uyarlanma imkanı bulunmaktadır.

3. SİGORTA TALEBİNDE BULUNULACAK SÜRE

Maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortasını öngören 2015/7249 sayılı Bakanlar Kurulu kararının yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla sigortaya tâbi faaliyeti bulunan gerçek ve tüzel kişiler, aynı veya benzer teminatı sağlayan sigorta poliçeleri bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren bir buçuk ay içinde Karar çerçevesinde sigorta talebinde bulunmak zorundadırlar. İlgili Karar 6 Şubat 2015'te yayımlanmıştır ve yayım tarihinden itibaren üç ay sonra yürürlüğe gireceği öngörülmüştür. Buna göre, Kararın yürürlük tarihi 6 Mayıs 2015 olmaktadır. Maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortası için talepte bulunmak için son tarih ise 21 Haziran 2015 günüdür. Bu tarih sigorta poliçesinin düzenlenmesi değil, sigorta talebinde bulunmak için zorunlu bir tarih olduğunun altını çizmek gerekir. Dolayısıyla 21 Haziran 2015'e kadar sigorta incelenmesi için talepte bulunmak şartıyla sigorta poliçeleme tarihi daha sonraki bir tarih olabilir.

Ayrıca, ne 2015/7249 sayılı Bakanlar Kurulu kararında ne de Talimat ve Tarifede 21 Haziran 2015'e kadar sigorta talebinde bulunmamanın yaptırımı gösterilmemiştir. Bu sigortaya tabi maden işletmesinin makul süre geçtiği halde sigorta poliçesi düzenlenmediği anlaşılırsa, madencilik faaliyetleri durdurularak sigorta talebinde bulunması için bir buçuk aylık bir süre verilmesinin uygun olacağı kanaatindeyim.

4. YETKİLİ SİGORTA ŞİRKETLERİ VE REASÜRANS

Türkiye'de genel sorumluluk sigortası branşında ruhsatı bulunan bütün sigorta şirketleri, madencilik ferdi kaza sigortası sigorta poliçesini yapmak zorundadır. Bakanlar Kurulunun 2015/7249 sayılı kararı kesin ve emredici olduğundan, sigorta şirketleri karsız yada riskli buldukları için bu sigorta türünü yapmaktan kaçınmazlar.

Sigorta şirketleri, teminat verdikleri rizikolarda büyük hasarların aynı zamana gelme ihtimaline karşı, hasar ödemelerinde zorlanmamak için reasürans (mükerrer sigorta) yaptırır. Reasürans isteğe bağlı olabildiği gibi bazı hallerde de zorunludur.

Talimat ve Tarife, madencilik ferdi kaza sigortası yapan sigorta şirketlerinin sigorta kapsamında bulunan işletmelerde sakatlanma ve ölüm teminatları için ayrı ayrı olmak üzere kaza başına 1.500.000 TL'yi (Bir buçuk milyon) aşan sigorta teminatı verdikleri hasarları, Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenecek

Olağandışı Riskler Yönetim Merkezine reasüre ettirmeleri zorunlu tutulmuştur. Bir maden işletmesinde yapılan sigorta poliçelerinin toplamı bu limitin altında veya sigortalanacak işçi sayısı 10 kişiden daha az ise, reasürans, zorunlu olmayıp sigorta şirketinin isteğine bağlıdır¹⁹.

Böylece büyük riskler, Hazine Müsteşarlığı tarafından belirlenen Olağandışı Riskler Yönetim Merkezine reasüre edilmek suretiyle Devletçe garanti altına alınmıştır. Büyük maden kazaları sonucunda Devlet reasürans yoluyla ödeme garantisini vererek meydana gelen zararların hiç olmazsa olumsuz sonuçlarını gidermeyi üstlenmiş olmaktadır.

5. MADEN ÇALIŞANLARI ZORUNLU FERDİ SİGORTASINDA RİSK İNCELEMESİ

Maden Çalışanları Ferdi Kaza Sigortasının amacı bir yönden maden kazası sonucu oluşan zararları teminat altına almak diğer yönden de sigortalanacak maden işletmelerini risk incelemesine tabi tutarak dolaylı bir kontrol sağlamaktır. Buna göre sigorta poliçesi düzenlenmeden önce maden işletmemesinde eksperler aracılığıyla risk incelemesi yaptırılır. Poliçe başlangıcından itibaren her altı aylık zaman dilimlerinde aynı risk incelemesi tekrar edilir.

5.1. Risk İnceleme Heyetleri

Tarife ve Talimat gereğince risk incelemeleri sigorta eksperlerinden oluşan risk inceleme heyetleri tarafından yerine getirilir. Sigorta poliçesi düzenlemek isteyen maden işletmesinin talebi üzerine ilgili sigorta şirketlerince Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi (SBM) veri tabanında yer alan eksperler arasından seçilen bir risk inceleme heyeti oluşturulur. Risk inceleme heyetinde iki eksper yer alır.

Risk inceleme heyetleri, en az üç yıl yer altı kömür madenciliği veya kömürden gayri yer altı madenciliği işletmesi tecrübesi bulunan A-Sınıfı İş Güvenliği Uzmanlığı sertifikasına sahip bir kişi ve en az üç yıl yer altı kömür madenciliği veya kömürden gayri yer altı madenciliği işletmesi tecrübesi bulunan bir maden mühendisinin uzmanından oluşur.

Ancak, 10 kişiden az işçi çalıştıran maden işletmelerinde A-Sınıfı İş güvenliği uzmanı eksper şartı aranmaz. Kanaatimce yine de risk inceleme heyetinde yer alacak eksperin daha alt seviyede de olsa bir İş Güvenliği Uzmanlığı sertifikası olmasına dikkat edilmelidir.

Hazine Müsteşarlığı uzmanlar için aranan üç yıl deneyim süresini beş yıla çıkarmaya yetkilidir.

Sigorta kapsamında faaliyet gösterecek sigorta eksperlerine Sigortacılık Eğitim Merkezi veya Sigortacılık Eğitim Merkezinin bu amaçla hizmet alacağı kurumlar tarafından Hazine Müsteşarlığınca belirlenen esaslar dahilinde sürekli

¹⁹ **TOMBUL/KAÇMAZ/GÖKMEN**, *Maden İşyerlerinde Ferdi Kaza Sigortaları Uygulamaları*, Maden Hukuku Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 3-4 Ekim 2015, Afyonkarahisar s.634.

eğitim verilir. Söz konusu ilk eğitimin bedeli Hazine Müsteşarlığınca belirlenen esaslar dahilinde Güvence Hesabınca Sigortacılık Eğitim Merkezine aktarılır.

Uzmanların risk incelemesi yapılacak/sigortalanacak işletmeyle menfaat bağının bulunmaması zorunludur. Hazine Müsteşarlığı risk incelemesinin güvenli olarak yapılması amacıyla heyetlerin teşkiline ilişkin olarak usul ve esaslar tespit edebilir.

5.2. Risk İnceleme Veri Tabanı

SBM, gerekli niteliklere sahip uzmanlar ile Hazine Müsteşarlığınca belirlenen esaslar dahilinde eğitim almış eksperlere ilişkin güvenli ve güncel veri tabanı kurar. Söz konusu veri tabanı SBM tarafından ilgili kamu kurumlarından temin edilecek bilgiler ile güncellenir.

Risk incelemeleri için görevlendirilecek eksperler ve uzmanlar Hazine Müsteşarlığınca belirlenecek esaslar dahilinde münhasıran SBM nezdinde kurulan veri tabanı üzerinden atanır. Sigorta şirketleri, risk incelemesi yaptıracakları eksperler ve uzmanlar için Talimat ve Tarife’de belirlenen şartların varlığını araştırmakla yükümlüdür.

5.3. Risk İnceleme Bedeli

Talimat ve Tarife’de risk incelemesini yapacak eksperlere ödenecek ücret belirlenmiş ve bu suretle çıkacak hukuki uyuşmazlıkların önüne geçilmiştir. Risk inceleme bedeli, saat esasına göre belirlenmiştir.

Buna göre yeraltı işletmeleri için risk inceleme bedeli, her bir eksper için;

net 170 TL x Ekspert Adedi x (Sahada Risk İncelemesi İçin Harcanan Saat)
ile

her bir uzman için;

net 110 TL x Uzman Adedi x (Sahada Risk İncelemesi İçin Harcanan Saat)
tutarlarının toplamından,

yer üstü işletmeleri için risk inceleme bedeli her bir eksper için;

net 110 TL x Ekspert Adedi x (Sahada Risk İncelemesi İçin Harcanan Saat)

her bir uzman için;

net 110 TL x Uzman Adedi x (Sahada Risk İncelemesi İçin Harcanan Saat)
tutarlarının toplamından oluşur.

Bu bedel ve ayrıca incelemeyle ilgili ulaşım ve konaklama masrafları sigorta poliçesini düzenleyen sigorta şirketi tarafından karşılanır. Başka bir deyişle belirtilen bütün bu masraflar sigorta şirketine ödenecek sigorta priminin içinde yer almaktadır. Bu bedeller için sigorta ettiren maden işletmesinden primden başkaca bir bedel istenemez.

Buna karşılık, risk incelemeleri sonucunda inceleme konusu işletmenin asgari sigortalama şartlarını sağlamadığının tespit edildiği durumlarda risk inceleme bedeli ile incelemeyle ilgili diğer masraflar sigorta şirketince söz konusu işletmeye rücu edilebilir. Zira bu halde maden işletmesinden sigorta primi alınmamaktadır.

5.4. Risk İnceleme Raporu ve Poliçe Düzenlenmesi

Risk incelemesi sonucunda düzenlenecek rapor SBM nezdinde hazırlanır. Söz konusu raporlar ilgili sigorta şirketlerinin erişimine açıktır.

Risk inceleme raporunda olumlu sonuca ulaşılmışsa ilgili maden işletmesinin sigorta poliçesi düzenlenebilmesi için gerekli asgari şartlara sahip olduğu anlaşılır. Böyle bir maden işletmesine maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortası yapılabilir.

Risk incelemesi sonucunda ilgili maden işletmesinin asgari sigortalama şartlarını taşımadığının tespit edildiği durumlarda sigorta poliçesi talebi reddedilir. Sigorta şirketi, poliçe talebi reddedilen ruhsat sahası ile ilgili durumu maden ruhsatı vermeye yetkili kamu kurumu olan Maden İşleri Genel Müdürlüğüne ve ruhsat sahasında faaliyette bulunan gelecek ve tüzel kişilere bildirilir. Ayrıca SBM, bu durumdan ilgili tüm sigorta şirketlerini haberdar eder.

SBM, poliçe talebi reddedilen maden işletmelerinin mükerrer inceleme heyeti görevlendirmesinin ve yeniden risk incelemesinin yapılmasını önleyecek bilişim altyapısını kuracaktır. Bunun sonucu olarak bir inceleme heyeti raporunda asgari sigorta şartlarını sağlamayan maden işletmesinin başka bir inceleme heyetine risk değerlendirmesi yaptırılması engellenecektir.

İnceleme raporunun olumsuz çıkması nedeniyle sigorta talebinin reddedilmesi halinde ilgili maden işletmesi tarafından risk taşıyan hususlar düzeltilerek yeniden sigorta ve risk incelemesi talep edilebilir. Sigorta poliçe düzenlemesine ilişkin ikinci talebin, ilk talebinin reddinin sigorta şirketince bildirildiği tarihten itibaren bir buçuk ay içinde yapılması gerekir. İkinci talep üzerine, sigorta şirketince yeniden yaptırılacak risk incelemesi sonucunda ilgili maden işletmesinin asgari sigortalama şartlarını sağladığının risk inceleme raporuyla tespiti üzerine sigorta poliçesi düzenlenir.

Sigorta, poliçede başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılan günlerde, aksi kararlaştırılmadıkça, Türkiye saati ile öğleyin 12:00'de başlar ve öğleyin 12:00'de sona erer. (Genel Şartlar m. A 6)

6. SİGORTA POLİÇESİNİN ASKIYA ALINMASI VE FESHİ

Asgari sigortalama şartlarını taşıdığından dolayı sigorta poliçesi düzenlenen maden işletmelerine altı ayda bir risk inceleme yapılır. Sigorta poliçesi yürürlükteyken yapılan bu risk inceleme sonucunda ilgili maden işletmesinin asgari sigortalama şartlarını kaybettiğinin tespiti halinde mevcut sigorta teminatı askı-

ya alınır. Sigorta şirketi, sigorta teminatının askıya alındığını ruhsat vermeye yetkili kamu kurumu olan MİGEM'e ve maden sahasında faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişilere derhal yazılı olarak bildirir.

Sigorta teminatının askıya alınmasına ilişkin olarak sigorta şirketince yapılan bildirim üzerine poliçe konusu tesisteki faaliyet ilgisine göre sigorta poliçesi düzenlenene veya sigorta teminatının tekrar yürürlüğe alınmasına kadar ilgili kamu kurumlarınca durdurulur. Sigorta poliçesi yapılıncaya kadar faaliyetlere izin verilmez.

Sigorta teminatının askıya alınması halinde mevcut sigorta teminatı, maden sahasında zorunlu faaliyetleri yürüten işletme personeli bakımından verilen izin süresi ile sınırlı olmak üzere devam eder. Bu durumda sigorta şirketi teminatın askıya alınma süresiyle sınırlı olarak ilgili prime hak kazanır.

Maden işletmesi, sigorta teminatının askıya alınmasına ilişkin bildirim aldığı tarihten itibaren bir buçuk aylık süre içinde, sigorta şirketine talepte bulunarak risk incelemesi yaptırarak sigortayı tekrar yürürlüğe aldirmek zorundadır. Askıya alınan sigorta teminatının tekrar yürürlüğe alınması durumunda keyfiyet ruhsat vermeye yetkili kamu kurumlarına ve sigorta ettirene sigorta şirketince yazılı olarak bildirilir ve mevcut poliçe yeni duruma göre aynı şartlarda uzar. Sigorta teminatının tekrar yürürlüğe alındığı bildirimini alan ilgili kamu kurumlarınca, mevzuatın aradığı diğer şartlar saklı kalmak kaydıyla, madencilik üretim faaliyetlerinin devamına karar verilebilir.

Sigorta teminatı tekrar yürürlüğe alınamazsa sigorta poliçesi feshedilir. Sigorta poliçesinin bu sebeple feshi, fesih bildirim tarihinde hüküm ve sonuç doğurur. Sigorta poliçesinin feshedildiği ruhsat vermeye yetkili kamu kurumları ile sigorta ettirene sigorta şirketince derhal yazılı olarak bildirilir ve askıya alma süresi dahil prim sigorta ettirene iade edilir.

Bakanlar Kurulunun 2015/7249 sayılı kararının 3.(7). maddesinde, sigorta poliçesinin feshedildiği durumda maden çalışanları ferdi kaza sigortası düzenlenmeden maden işletmecisine verilen faaliyet ruhsatı ilgili kamu kurumlarınca bir ayı geçmemek üzere belirlenecek sürede iptal edileceği öngörülmektedir. Burada sözü edilen faaliyet ruhsatını işletme izni olarak anlamak gerekir. Yoksa maden çalışanları ferdi kaza sigortasının feshi maden ruhsatının iptali sonucunu doğuramaz. Zira bu hükmün kanuni dayanağı olan Sigortacılık Kanununun 13.(3) maddesinde *“Bu kurum ve kuruluşlar ile izin veya ruhsat vermeye ve denetlemeye yetkili mercilerce, geçerli teminat tutarında sigorta yapılmamış olduğunun tespiti halinde işlem yapılmaz. Geçerli teminat alınana kadar sigortalının zorunlu sigortaya konu teşkil eden faaliyeti yetkili merciler tarafından durdurulur.”* denilmektedir. Sigortacılık Kanununun 13. maddesinde sadece durdurmadan bahsetmekte, iptal yaptırımından söz etmemektedir²⁰.

²⁰ TOPALOĞLU, Maden Çalışanları Sigortası, s.81.

7. SİGORTA ETTİRENİN DEĞİŞMESİ

Tarife ve Talimatın 14. maddesine göre, poliçe vadesi içinde sigorta ettirenin mevzuata uygun olarak değişmesi halinde sigorta şirketi bu durumun kendisine bildirilmesini müteakip mevcut poliçenin asgari sigortalama şartlarının bulunmaması sebebiyle sonlandırılmasına karar vermezse mevcut poliçe yeni gerçek veya tüzel kişiyle kendiliğinden devam eder.

Sigorta ettirenin değişmesi kavramının içine ruhsat devri, icraen satış, miras yoluyla intikal, birleşme, bölünme ve tür değiştirme hallerinin girdiği kabul edilmelidir. Bütün bu hallerde sigorta poliçesi yeni ruhsat sahibiyle kendiliğinden devam edecektir.

Ancak, sigorta ettirenin değişmesi bizatihi risk incelemesi yaptırılacak bir husus olmadığından sigortalama şartlarının değişmesi sonucunu doğurmaz. Tarife ve Talimatın 14. Maddesinden sigorta ettirenin değişmesi halinde sigortalama şartlarının bulunup bulunmadığı açısından sigorta şirketinin bir inceleme yapıp yapmayacağı açıkça anlaşılamamaktadır. Maalesef Genel Şartlarda bu hususta bir açıklık getirilmemiştir.

8. SİGORTA ÜCRETİ VE TEMİNATI

8.1. Sigorta Ücreti ve Primi

Sigorta ücreti; prim, Güvence Hesabına katılma payı ile sigorta sözleşmesine, bedeline veya primine ilişkin olarak mevcut ve ileride konulacak vergi, resim ve harçlardan oluşur. (Genel Şartlar m.C.1).

Talimat ve Tarifede maden çalışanları ferdi kaza sigortası için sigortalanacak kişi başı sigorta primi net 700.-TL olarak belirlenmiştir. Bu primi sigorta ettiren maden işletmesi ödeyecektir. Sigortalı sayısının net olarak belirlenmesi şartıyla grup sigorta poliçesi de düzenlenebilir.

Poliçe primi ve prime bağlı kanuni yükümlülükler sigorta ettiren maden işletmesi tarafından peşinen ödenir. Ancak sigorta sözleşmesinin tarafları, primin en az %20'sini poliçenin teslimi karşılığında peşin olmak koşuluyla, taksitler halinde ödenmesini kabul edebilirler. Bu durumda ilgili sigorta şirketi primin ödenmemesi sebebiyle ilgili mevzuat çerçevesinde sahip olduğu poliçeyi fesih hakkından vazgeçmiş sayılır.

Talimat ve Tarifenin A.8 maddesine göre, sigorta poliçesini düzenleyen sigorta acentelerine işletme için düzenlenen sigorta poliçesi priminin %10'u oranında aracı komisyonu verilir.

8.2. Sigorta Teminatı

Madencilik Ferdi Kaza Sigortası madencilik kazasından doğan olumsuz sonuçları teminat altına almaktadır. Genel Şartların A.2 maddesine göre, kaza te-

rimi, yer altı ve yer üstü kömür madenciligi, kömürden gayri yer altı madenciligi üretim ve üretim hazırlığı faaliyetlerinin icrası esnasında, sigortalının iradesi dışında meydana gelen ve sigortalının bedensel bir sakatlığa maruz kalmasına veya ölmesine sebebiyet veren ani ve harici olayı ifade eder.

Birdenbire ve beklenmeyen bir şekilde ortaya çıkan gazların solunması, yanık ve ani bir hareket neticesinde adale ve sinirlerin incinmesi, burkulması ve kopması da kaza sayılır. Ancak;

- a. Her türlü hastalıklı hal,
- b. Sigortanın kapsamına giren bir kaza neticesinde meydana gelmediği takdirde, sıcaklık, donma, güneş çarpması ve tıkanıklık gibi tesirler,
- c. Akıl ve ruh durumuna bakılmaksızın intihar veya intihara teşebbüs,
- d. Belirgin sarhoşluk, uyuşturucu ve zararlı madde kullanımı,
- e. Sigortanın kapsamına giren bir kazanın gerektirmediği cerrahi müdahale ve her türlü ışın tedavisi ile ilaç kullanımı

neticesinde meydana gelen ve sigortalının bedensel bir sakatlığa maruz kalmasına veya ölmesine sebebiyet veren olaylar kaza sayılmaz.

Sigorta teminatı ve tazminatı sakatlanma veya ölüm halinde kişi başı 150.000.-TL olarak belirlenmiştir. Ödenecek sigorta tazminatının hesabında zarar dikkate alınmaz. Bunun anlamı teminat altına alınan maden işletmesinde risk gerçekleştiğinde zararın ispatı aranmaksızın tazminatın ödeneceğidir. Bu suretle maden kazasından mağdur olan maden emekçileri ve yasal temsilcilerine herhangi bir ispat sorunuyla uğraşmadan süratli bir şekilde sigorta tazminatı ödenecektir. Ancak ödenen tazminat, hak sahiplerinin ilgili özel hukuk mevzuatı çerçevesinde sahip oldukları zarara bağlı İşveren Sorumluluk Sigortası tazminatları dahil diğer sigorta tazminatlarının hesabında dikkate alınır ve mahsup edilir.

Maden çalışanları ferdi kaza sigortasında, ölüm ve sakatlık teminatı ayrı ayrı belirlenmiştir.

Ölüm Teminatı; Sigorta ile teminat altına alınan bir kaza, sigortalının kaza tarihinden itibaren iki yıl içinde ölümüne yol açtığı takdirde, teminatın tamamı, sigortalının kanuni varislerine ödenir. Mevzuatta öngörülen bu kural emredici nitelikte olduğundan, Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortasında lehtar tayini mümkün değildir.

Sakatlık Teminatı; Sigorta ile teminat altına alınan bir kaza, sigortalının kaza tarihinden itibaren iki yıl içinde sakatlığına yol açtığı takdirde, tıbbi tedavinin sona ermesi ve sakatlığın kesin olarak tespiti sonucunda, sakatlık tazminatı Genel Şartların A.3.2. maddesinde yer alan sakatlık türleri ve oranları dahilinde sigortalıya ödenir.

8.3. Teminat Dışı Kalan Haller

Genel Şartlar A.4. maddesinde teminat dışı haller gösterilmiştir. Buna göre aşağıdaki nedenlerden birinin sonucunda doğrudan veya dolaylı olarak meydana gelen kazalar sigorta teminatı dışındadır:

- a. Savaş, her türlü savaş olayları, istila, yabancı düşman hareketleri, çarpışma, (savaş ilan edilmiş olsun, olmasın) iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunların gerektirdiği sıkı yönetim ve askeri hareketler,
- b. Grevlere, lokavt edilmiş işçi hareketlerine, halk hareketlerine, kavgalara katılma,
- c. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda meydana gelen zararlar, terör ve buna bağlı sabotaj eylemlerinde bulunanların talepleri,
- d. Fırtına, dolu, yıldırım ve sigorta konusu faaliyetlerin icrasına bağlı olarak meydana gelmemesi şartıyla deprem, toprak kayması, yanardağ püskürmesi, sel ve su baskını,
- e. Nükleer rizikolar veya nükleer, biyolojik ve kimyasal silah kullanımı veya nükleer, biyolojik ve kimyasal maddelerin açığa çıkmasına neden olacak her türlü saldırı ve sabotaj ve bunların gerektirdiği sıkı yönetim ve askeri tedbirler,
- f. Suç işlemek veya suça teşebbüs,
- g. Tehlikede bulunan kişiler ve malları kurtarma durumu hariç, sigortalının kendisini bile bile ağır tehlikeye maruz bırakacak hareketlerde bulunması.

9. SİGORTA TAZMİNATI

Genel Şartlar B.1 maddesine göre, sigortalılar veya hak sahipleri poliçede öngörülen teminat sınırları içinde doğrudan doğruya sigortacıya karşı talepte bulunabilirler.

Tazminata yol açan olay, sigortalı veya hak sahibi tarafından öğrenildiği tarihten itibaren otuz iş günü içinde, sigorta ettiren tarafından ise en kısa sürede sigortacıya bildirilir.

Sigorta teminatı kapsamına giren riziko gerçekleştiğinde tazminat ödemesi yapılır. Sigorta tazminatının tespitinde zarar hesabı yapılmaz. Ancak söz konusu tazminat, hak sahiplerinin ilgili özel hukuk mevzuatı çerçevesinde sahip oldukları zarara bağlı İşveren Sorumluluk Sigortası tazminatları dahil diğer tazminatların hesabında dikkate alınır. Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortasında bu şekilde sigorta ettirene zorunlu teminat getirilerek bir bakıma sorumluluğu azaltılmıştır²¹.

²¹ ÜNAN, Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası.

Sigorta konusu kaza sonucunda ortaya çıkan neticelerin, kazadan önce mevcut olan veya sonradan meydana gelen ve herhalde kaza ile ilgisi bulunmayan sakatlıklar veya sigortalının kusuru sonucu ağırlaşması halinde ödenmesi gereken tazminat miktarı sigortalının son haline göre tespit edilmeyip aynı kazanın tamamen sağlıklı bir kimsede tıbbi tedavinin tam ve doğru biçimde yapılmış olması kaydıyla ortaya çıkacak sonuca tespit edilir. (Genel Şartlar m.B.3)

10. SİGORTA ETTİRENİN BEYAN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Sigorta sözleşmeleri TMK m.2’de ifadesini bulan iyi niyetle davranma ilkesine dayanmaktadır. Bu nedenle sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi kurulmasında, sözleşmenin devamı sırasında ve riziko gerçekleşikten sonra doğru beyanda bulunma yükümlülüğü söz konusudur. Türk hukukunda beyanda bulunma yükümlülüğü bir borç olarak kabul edilmemektedir. Bu yükümlülüğün ihlali kural olarak sigorta ettireni hukuken dezavantajlı duruma getirmemelidir²².

Ancak Genel Şartlarda beyan yükümlülüğünün ihlali, halinde ödenecek sigorta bedelinden sigorta ettirene kusurunun yoğunluğuna göre tam veya kısmi rücu öngörülmektedir.

10.1. Sözleşme Yapıldığı Sırada Beyan Yükümlülüğü

Sigortacı, bu sigortayı, Hazine Müsteşarlığınca belirlenecek usul ve esaslar dahilinde tespit olunacak asgari sigortalama şartlarının sağlandığına ve sigorta ettirenin yazılı beyanına dayanarak kabul etmiştir.

Bu nedenle Sigorta ettiren asgari sigortalama şartları hakkındaki bütün hususları sigortacıya bildirmeye mecburdur.

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin ihmali ile beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğinin tespiti durumunda, bu ihlal tazminatın miktarına yahut rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre ihlal sonucu tazminat miktarına etki eden tutar sigorta ettirene rücu edilir. İhmal kast derecesinde ve beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, hak sahibine ödenen tüm tazminat sigorta ettirene rücu edilir. (Genel Şartlar m.C.2)

Sigortacıya yapılacak bildirimler sigorta şirketinin merkezine veya sözleşmede yer verilen ilgili temsilciliğine veya sigorta sözleşmesine aracılık yapan acenteye noter eliyle veya taahhütlü mektupla yapılır. Taraflara imza karşılığı ile elden verilen mektup veya telgrafla yapılan bildirimler de taahhütlü mektup hükmündedir (Genel Şartlar m.C.5). Öngörülen bu bildirim şekli geçerlilik şartı değildir, bildirim yapıldığı her türlü belgeyle ispatlanabilir. Ayrıca, Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) veya güvenli elektronik imzayla elektronik bildirim şeklinin öngörülmemesi de eksiklik olmuştur.

²² KENDER, Reyegan; *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, 8. Bası, İstanbul 2005, s.182 - 183.

10.2. Sigorta Süresi İçinde Beyan Yükümlülüğü

Talimat ve Tarifede de kısmen öngörülen sigorta ettirenin sigorta süresi içinde beyan yükümlülüğü ve bu yükümlülüğe aykırılık halinde uygulanacak yaptırım Genel Şartlar C.3 maddesine toplanmıştır.

Sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan asgari sigortalama şartlarını değiştirerek tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz.

Sigorta ettiren, sigortalanan personele ilişkin güncel bilgileri ilgili değişiklikten itibaren beş gün içinde sigortacıya bildirir. Sigortalanan personelin sigorta konusu olmaktan çıkması halinde, kalan günlerin primleri, gün esasına göre, sigorta ettirene ilgili mevzuat dahilinde iade olunur.

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlendiği ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğinin saptandığı takdirde, söz konusu ihlal tazminat miktarına ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre, ihlal sonucu tazminat miktarına etki eden tutar sigorta ettirene rücu edilir. Sigorta ettirenin kastı hâlinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, bu durumda sigortalıya/hak sahibine ödenen tüm tazminat sigorta ettirene rücu edilir.

Herhangi bir nedenle sigortanın feshedilmesi halinde sigortacı durumu ruhsat vermeye yetkili kamu kurumlarına ve sigorta ettirene derhal yazılı olarak bildirir.

Sigorta ettiren; kazaya karışılması, bu genel şartlar kapsamındaki sigorta teminatına dâhil hususlarla ilgili dava açılması gibi sorumluluğunu gerektirecek olayları, gecikmeksizin sigortacıya bildirir. Bildirimin yapılmaması veya geç yapılması, ödenecek tazminatta artışa neden olmuşsa, artan kısım sigorta ettirene rücu edilir.

10.3. Sigorta Ettiren veya Sigortalının Riziko Geçekleştikten Sonra Beyan Yükümlülüğü

Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrendikten hemen sonra sigortalıya haber vermek zorundadır.

Sigortalı ve hak sahipleri ise tazminata yol açan olayı öğrendikleri tarihten otuz gün içinde sigortacıya haber vermekle yükümlü tutulmuşlardır.

Sigorta ettiren, sigortalı ve hak sahipleri olayın ve zararın nedeni ile hangi hal ve şartlar altında gerçekleştiğini ve sonuçlarını tespiti, tazminat yükümlülüğü ve miktarını hesaplamaya yararlı bilgi ve belgeleri gecikmeksizin sigortacıya vermekle yükümlüdürler. Bundan başka sigortacının rücu hakkının kullanılmasına yararlı ve elde edilmesi mümkün bilgi ve belgeleri de verme zorunlulukları da vardır. (Genel Şartlar, m. B.2.c).

Sigorta ettiren ve/veya sigortalı, zarardan dolayı dava yolu ile veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmayaya geçildiği hallerde, derhal sigortacıya haber vermekle yükümlü tutulmuşlardır.

TTK m.1446 hükmü uyarınca rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirim yapılmaması veya geç yapılması, ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre tazminattan veya bedelden indirim yapılır. Ne var ki, sigortacı rizikonun gerçekleştiğini fiilen öğrenmişse bu nedenden dolayı indirim yapma hakkına sahip değildir.

11. SİGORTACININ RÜCU HAKKI

11.1. Sigortacının Halefiyet Yoluyla Zarar Sorumlusuna Rücu Hakkı

Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası, meblağ sigortası niteliğinde olduğundan halefiyet ilkesi uygulanmaz²³. Meblağ sigortalarında korkulan olay, kişinin malvarlığında değil, şahsında doğrudan bir etki ortaya çıkarır. Bu nedenle rizikonun gerçekleşmesi halinde ödenecek sigorta tazminatı, meydana gelen zarardan bağımsızdır²⁴.

Meblağ sigortalarında zenginleşme yasağı söz konusu olmadığından, sigorta ettiren hem sigortacıdan hem de zarar verici olayın sorumlusu olan kişiden tazminat talep edebilir. Ancak Talimat ve Tarife m.A-4, Maden Çalışanları Ferdi Kaza Sigortasına bağlı olarak ödenen tazminatın, hak sahiplerinin ilgili özel hukuk mevzuatı çerçevesinde sahip oldukları zarara bağlı İşveren Sorumluluk Sigortası tazminatları dahil diğer sigorta tazminatlarının hesabında dikkate alınacağını ve mahsup edileceğini öngörmüştür.

Doktrin ve uygulamada kaza sigortalarında tedavi ve bakım giderleri mevcutsa mal sigortalarındaki ilkelere tabi olacağı kabul edilmekteydi²⁵. TTK m.1510 (3) hükmünde gerçek zararın sigortacı tarafından karşılanması öngörülmüşse zarar sigortalarına ait hükümlerin kaza sigortalarına da uygulanacağı öngörülmüştür. Bu nedenle kaza sigortalarında tedavi ve bakım giderleri açısından halefiyete dayalı olarak rücu hakkının kullanılması mümkün görülmektedir²⁶.

Ancak, maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortasında ölüm ve bedensel zarar halinde zarar hesaplaması söz konusu olmadan maktu bir ödeme yapıldığından, tedavi ve bakım giderlerini teminat altına almamaktadır. Bu bakımdan bu sigorta türünde kural olarak halefiyet mümkün değildir. Ancak sigorta etti-

²³ CAN, Mertol; *Sigorta Hukuku*, Ankara 2005, s.184; Işıl ULAŞ, *Uygulamalı Can Sigortası Hukuku*, Ankara 1997, s.141-142.

²⁴ OMAĞ, Merih Kemal; *Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti*, İstanbul, 2011, s.104.

²⁵ ULAŞ, s.198.

²⁶ OMAĞ, s.110 vd.

ren, aynı sigortayla birlikte karma sigorta yaptırarak tedavi ve bakım giderlerini sigorta teminatına ekletmişse, sadece bu teminatlar bakımından zarar sorumlusuna karşı halefiyete dayalı rücu hakkı kullanılabilir.

11.2. Sigortacının Sigorta Ettirene Rücu Hakkı

Maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortası kamusal amaçla esas itibariyle maden emekçilerini korumak için öngörülmüştür. Sigorta ettirenin kusurlu eylemleri nedeniyle tazminat konusu olay gerçekleşse bile, sigortacı, bu yönde herhangi bir savunma vasıtası ileri süremeden sigorta tazminatını sigortalıya ödemek durumundadır. İşte Genel Şartlarda böyle bir durumda sigorta tazminatını ödeyen sigortacının kanundan veya sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tazminat yükümlülüğünü kaldıran veya azaltacak hallerden dolayı sigorta ettirene rücu edebileceği öngörülmüştür²⁷.

Genel Şartlar m.18'de başlıca denilmek suretiyle sınırlayıcı olmamak üzere ödeme yapan sigortacının sigorta ettirene rücu edebileceği haller gösterilmiştir:

- a. Sigorta ettirenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kasti bir hareketi veya kusuru sonucunda meydana gelmişse,
- b. Sigorta ettirenin ilgili (maden, ÇED vs.) mevzuattaki yükümlülüklerini yerine getirmemesi sonucunda meydana gelmişse,
- c. Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesi halinde bildirim yükümlülükleri yerine getirmemesi nedeniyle, artan zarar miktarı ile sınırlı olmak kaydıyla, zarar miktarında bir artış olmuşsa.

12. ZAMANAŞIMI

Genel Şartlar m.C.7'de maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortası hakkında zamanaşımıyla ilgili TTK m.1420'ye uygun hükümler getirilmiştir. Buna göre, sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl veya her halde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yılda, sigorta konusu olaydan itibaren on yılda zamanaşımına uğrar.

Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre tazminat talepleri için de geçerlidir.

Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır.

Bu sigortada, tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zaman aşımına uğrar.

²⁷ Buradaki rücu, otobüs zorunlu koltuk ferdi kaza sigortasındakine benzetilmektedir, **ULAŞ**, s.198-199.

13. YETKİLİ MAHKEME

Genel Şartlar C.8 maddesinde, HMK m.16'ya uygun olarak yetkili mahkemeye ilişkin düzenleme yapılmıştır. Sigorta sözleşmesinden doğan anlaşmazlıklara ilişkin davalar, sigortacının merkez veya şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentenin bulunduğu yer mahkemelerinden birinde açılabileceği gibi, kazanın meydana geldiği yer mahkemesinde ya da zarar görenin ikametgâhının bulunduğu mahkemede de açılabilir. Uyuşmazlığın çözümü için Sigorta Tahkim Komisyonuna da başvurulabilir.

14. SONUÇ

Maden çalışanları zorunlu ferdi kaza sigortası, Ermenek maden kazasından sonra ortaya çıkan kamuoyu tepkisini azaltmak için yeterince tartışılmadan ve araştırılmadan oluşturulmuş bir sigortadır. Bu sigortanın maden kazalarından dolayı mağdur olacak maden emekçileri ve yakınlarına kesin ve süratli bir sigorta teminatı sağlayacağı şüphesizdir. Sağlanacak bu yarar yadsınamaz. Ancak, risk incelemesi yapacak eksperlerin nitelik ve eğitiminin nasıl olacağı ve bu sigortanın maden işletmelerine ne kadar mali yük getireceği yeteri kadar irdelenip değerlendirilmemiştir. Ayrıca, sigortacının sigorta ettirene rücu imkanı çok geniş tutularak maden işverenin bu sigortadan beklediği teminat fonksiyonu büyük ölçüde azaltılmıştır.

KAYNAKÇA

- CAN, Mertol; *Sigorta Hukuku*, Ankara 2005.
- ÇEKER, Mustafa; *6102 sayılı Türk Ticaret Kanuna Göre Sigorta Hukuku*, 12. Baskı, Adana 2015.
- KENDER, Reyegan; *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, 8. Bası, İstanbul 2005.
- KUBİLAY, Huriye; *Özel Sigorta Hukuku*, 2. Baskı, İzmir 2003.
- KUBİLAY, Huriye/AKDEMİR, Pınar; *Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası Taraflarının Yükümlülükleri*, Maden Hukuku Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 3-4 Ekim 2015 Afyonkarahisar.
- OMAĞ, Merih Kemal; *Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti*, İstanbul 2011.
- SÜZEK, Sarper; *Alt İşveren İlişkisinin Kurulması*, LEGAL İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, S.25, 2010.
- TOMBUL, M./KAÇMAZ, E./GÖKMEN, M.; *Maden İşyerlerinde Ferdi Kaza Sigortaları Uygulamaları*, Maden Hukuku Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 3-4 Ekim 2015, Afyonkarahisar.
- TOPALOĞLU, Mustafa; *Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası*, Sektörden Haberler, Türkiye Madenciler Derneği, S.56, Mayıs 2015.
- TOPALOĞLU, Mustafa; *Maden Hukuku*, Adana 2010.
- TOPALOĞLU, Mustafa; *Rödovans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili*, Maden Hukuku Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 3-4 Ekim 2015, Afyonkarahisar.
- TOPALOĞLU, Mustafa; *Rödovansla İşletilen Maden Sahalarının İş Güvenliği Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*, Türkiye 17. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı, 02-04 Haziran 2010, Zonguldak.
- ULAŞ, Işıl; *Uygulamalı Can Sigortası Hukuku*, Ankara 1997.
- ÜNAN, Samim; *Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası*, 24.05.2016, <http://www.sigortacigazetesi.com.tr/maden-calisanlari-icin-ferdi-kaza-sigortasi-zorunlu-oldu/>, 2016.